

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

В. В. ДЖУНЬ

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

Рецензенти: *О. Х. Юлдашев*, д-р юрид. наук, проф.
М. Ю. Потоцький, канд. юрид. наук, доц.
О. М. Стороженко, канд. юрид. наук, доц.

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 27.03.13)

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист №1/11–12917 від 13.08.13)*

Джунь В. В.

Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Джунь. — Київ: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2014. — 432 с. — Бібліогр. у кінці тем.

ISBN 978-617-02-0158-4

Посібник містить навчальний матеріал з дисципліни “Право інтелектуальної власності” у формі курсу лекцій. Зміст матеріалу відповідає навчальній програмі, затвердженій на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права імені князя Володимира Великого МАУП.

Структурно посібник складається із сімнадцяти тематичних лекцій, що розкривають зміст права інтелектуальної власності, зокрема, його загальні засади і положення, міжнародну та державну системи правової охорони інтелектуальної власності, окремих об’єктів права інтелектуальної власності, питання недобросовісної конкуренції. Кожна з лекцій містить навчальний матеріал і джерела з теми, що включають нормативно-правові документи, судову практику, перелік наукової, довідкової і навчальної літератури.

У посібнику містяться також три розділи з практичних занять, метою яких є засвоєння студентами навчального матеріалу з питань авторського і суміжних прав, засобів індивідуалізації та патентного права. Крім того, у посібнику наведено контрольні питання з дисципліни “Право інтелектуальної власності”, які викладені в екзаменаційних білетах для перевірки засвоєння студентами навчального курсу.

Для студентів вищих навчальних закладів.

© В. В. Джунь, 2014
© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2014
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2014

ISBN 978-617-02-0158-4

ЗМІСТ

<i>Тема № 1.</i>	Загальні засади права інтелектуальної власності.....	5
<i>Тема № 2.</i>	Авторське право	38
<i>Тема № 3.</i>	Суміжні права	68
<i>Тема № 4.</i>	Організаційно-правові гарантії для суб'єктів авторського права та суміжних прав.....	84
<i>Тема № 5.</i>	Захист авторського права і суміжних прав.....	100
<i>Тема № 6.</i>	Право інтелектуальної власності на торговельні марки (знаки для товарів і послуг).....	113
<i>Тема № 7.</i>	Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування	148
<i>Тема № 8.</i>	Право інтелектуальної власності на географічне зазначення.....	159
<i>Тема № 9.</i>	Право інтелектуальної власності на промислові зразки.....	178
<i>Тема № 10.</i>	Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі	199
<i>Тема № 11.</i>	Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.....	236
<i>Тема № 12.</i>	Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	248
<i>Тема № 13.</i>	Право інтелектуальної власності на наукове відкриття	252
<i>Тема № 14.</i>	Право інтелектуальної власності на сорт рослин.....	257

<i>Тема № 15.</i>	Право інтелектуальної власності на породи тварин.....	284
<i>Тема № 16.</i>	Право інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.....	288
<i>Тема № 17.</i>	Захист від недобросовісної конкуренції.....	307
<i>Практичне заняття № 1.</i>	Авторське і суміжні права.....	322
<i>Практичне заняття № 2.</i>	Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту продукції, робіт, послуг.....	353
<i>Практичне заняття № 3.</i>	Патентне право	390
Контрольні питання з дисципліни “Право інтелектуальної власності”		427

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- 1.1. *Поняття права інтелектуальної власності*
- 1.2. *Міжнародні джерела права інтелектуальної власності та міжнародні організації, що опікуються охороною прав на результати інтелектуальної діяльності*
- 1.3. *Національне законодавство України про право інтелектуальної власності*
- 1.4. *Дуалізм права інтелектуальної власності*
- 1.5. *Поняття та система суб'єктивних прав інтелектуальної власності*
- 1.6. *Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності*
- 1.7. *Характеристика виключних майнових прав інтелектуальної власності*
- 1.8. *Суб'єкти права інтелектуальної власності*
- 1.9. *Оборот майнових прав інтелектуальної власності*
- 1.10. *Система засобів захисту права інтелектуальної власності*
- 1.11. *Державна система правової охорони інтелектуальної власності в Україні*
- 1.12. *Інститут патентних повіренних*

1.1. Поняття права інтелектуальної власності

Розумова діяльність людини перебуває поза межами регулюючого впливу права, проте результати цієї діяльності, якщо вони мають суспільну корисність чи значущість, стають об'єктами правового регулювання. Творіння людського розуму, такі як винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, літературні, художні чи наукові твори, бази даних, комп'ютерні програми, наукові відкриття, торговельні марки тощо мають *нематеріальну при-*

роду, оскільки їхню сутність та зміст становить не той чи інший тілесний, матеріальний об'єкт, зокрема, речі у будь-якій формі, у тому числі й гроші або інше майно, а ідеї, образи, технічні чи естетичні рішення, сполучення або композиція звуків, інформація про раніше невідомі, але об'єктивно існуючі закономірності, властивості та явища матеріального світу тощо, які викладені у певній об'єктивній формі і відповідають вимогам закону.

В умовах науково-технічного прогресу та ринкової системи економіки національні суспільства об'єктивно зацікавлені в стимулюванні корисної для них інтелектуальної, творчої діяльності індивідуумів, а тому створюють правові системи захисту законних інтересів творців нематеріальних об'єктів. Сутність юридичного захисту інтересів творця полягає в наділенні його низкою суб'єктивних прав на отримані ним результати інтелектуальної діяльності. Ці правові системи намагаються оптимально збалансувати інтереси творця результатів інтелектуальної діяльності, з одного боку, та інтереси суспільства, яке зацікавлене в найбільш широкому і безперешкодному використанні надбань людського інтелекту, — з другого. Системи юридичного захисту інтересів творця на результати його інтелектуальної, творчої діяльності отримали назву право інтелектуальної власності (далі — ІВ). Терміном міжнародного права ІВ стала після прийняття 14 липня 1967 року Стокгольмської Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. У цій Конвенції зазначено, що інтелектуальна власність включає... усі права, які є результатом інтелектуальної діяльності у промисловості, науковій, літературній або художній галузях (стаття 2 [VIII]).

1.2. Міжнародні джерела права інтелектуальної власності та міжнародні організації, що опікуються охороною прав на результати інтелектуальної діяльності

Право ІВ забезпечується цілою низкою багатосторонніх міжнародних договорів, до значної частини яких приєдналась

й Україна. До основних міжнародно-правових договорів з питань охорони прав на об'єкти ІВ відносять, зокрема, Паризьку конвенцію про охорону промислової власності (1883 р.), Паризький акт Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (1971 р.), Всесвітню конвенцію про авторське право 1952 р., Міжнародну конвенцію про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (1961 р.), Конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 р. та ін.

Кожним багатостороннім міжнародно-правовим договором з питань ІВ було засновано союз країн-учасниць, в межах якого усім громадянам країн союзу надається однаковий режим охорони їх прав ІВ, а також щодо них застосовуються певні загальні правила і стандарти. Адміністративні функції щодо союзів багатосторонніх міжнародних договорів у сфері ІВ здійснює Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) — міжурядова організація, яка є однією із шістнадцяти спеціалізованих установ у системі Організації Об'єднаних Націй. Конвенція, що засновує ВОІВ (Конвенція ВОІВ), була укладена 14 липня 1967 р. у Стокгольмі і набула чинності у 1970 р. Головне завдання ВОІВ полягає у тому, щоб сприяти зростанню поваги до ІВ в усьому світі, забезпечити ефективну охорону прав на його об'єкти шляхом співробітництва між державами з метою формування сприятливих умов для промислового і культурного розвитку через стимулювання творчої активності.

Конвенцією ВОІВ створено чотири органи, які забезпечують виконання функцій ВОІВ: Генеральна асамблея, Конференція, Координаційний комітет і Міжнародне бюро.

Вищим органом ВОІВ є Генеральна асамблея, яка призначає Генерального директора ВОІВ за поданням Координаційного комітету, розглядає і затверджує доповіді і результати роботи Координаційного комітету, приймає фінансові правила роботи ВОІВ, схвалює дворічний бюджет з витрат, загаль-

ний для усіх союзів, затверджує заходи, що пропонуються Генеральним директором, визначає робочі мови Міжнародного бюро та виконує деякі інші повноваження. Генеральна асамблея складається з усіх держав, які є членами ВОІВ, а також членами будь-якого з її союзів.

Конференція ВОІВ складається з усіх держав — членів ВОІВ, незалежно від того, чи є вони членами якогось з її союзів. Конференція ВОІВ здійснює функцію форуму для обміну думками між її членами з усіх питань, що стосуються ІВ, і в цьому контексті може вносити рекомендації з урахуванням компетенції та автономії союзів. Конференція може вносити у певному порядку поправки до Конвенції ВОІВ, а також здійснює деякі інші повноваження.

Координаційний комітет ВОІВ є одночасно консультативним органом з питань, що становлять загальний інтерес для членів ВОІВ, і виконавчим органом Генеральної асамблеї і Конференції.

Міжнародне бюро ВОІВ або Секретаріат очолює Генеральний директор ВОІВ. Саме Міжнародне бюро в межах своєї компетенції практично виконує функції адміністративного органу союзів багатосторонніх міжнародно-правових договорів з питань ІВ.

Діяльність ВОІВ ведеться з трьох основних напрямів: реєстраційна діяльність, забезпечення міжурядового співробітництва з адміністративних питань ІВ та програмна діяльність.

Реєстраційна діяльність ВОІВ передбачає надання послуг заявникам і власникам прав на об'єкти ІВ. Цей вид діяльності включає одержання і обробку міжнародних заявок на об'єкти права промислової власності, міжнародну реєстрацію прав на деякі об'єкти права ІВ тощо. ВОІВ надає реєстраційні послуги за Договором про патентну кооперацію (РСТ), Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків, Гаазькою угодою про реєстрацію промислових зразків та Лісабонською угодою про захист місць походження виробів та їх міжнародної реєстрації.

Забезпечення міжурядового співробітництва з адміністративних питань ІВ стосується переважно освітньої діяльності та роботи фондів патентних документів, які використовують для проведення патентного пошуку, розробки методів полегшення доступу до інформації з цих фондів, роботи з оновлення міжнародних класифікаційних систем, складання оглядів щодо стану нормативного масиву ІВ, статистичної роботи тощо.

Програмна діяльність ВОІВ спрямована на забезпечення більш широкого визнання багатосторонніх міжнародних договорів з питань ІВ, їх оновлення, розробки і ухвалення нових договорів у цій сфері. У ВОІВ функціонують постійні комітети експертів для визначення доцільності розробки нових договорівних положень. Якщо постійний комітет встановить, що досягнутий достатній прогрес для укладення договору, Генеральна асамблея може прийняти рішення про скликання Дипломатичної конференції з метою завершення перемовин про укладення нового договору.

У сфері міжнародної торгівлі та міжнародного економічного співробітництва питаннями охорони прав ІВ опікується Світова організація торгівлі (далі — СОТ) відповідно до Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (далі — Угода TRIPS). Угода TRIPS є складовою частиною Угоди, якою засновано СОТ (далі — Угода СОТ). Угода СОТ була укладена 15 квітня 1994 року і стала результатом так званого Уругвайського раунду переговорів про багатосторонню торгівлю, що проводився в межах Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ). СОТ почала свою діяльність з 1 січня 1995 року. В рамках організаційної структури СОТ діє Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (Рада TRIPS), яка здійснює спостереження за роботою Угоди TRIPS, перевіряє додержання країнами-членами своїх зобов'язань за цієї Угодою та здійснює інші закріплені за нею повноваження.

Угодою TRIPS було встановлено мінімальні стандарти охорони прав інтелектуальної власності відносно кожного об'єкта права ІВ, яких мають дотримуватись країни — члени СОТ.

Положеннями цієї Угоди також передбачено, що спори між членами СОТ щодо додержання цих стандартів вирішуються з використанням механізмів і процедур СОТ. Між ВОІВ та СОТ існує угода, що передбачає співробітництво цих організацій в реалізації основних положень і принципів TRIPS.

Законом України від 10 квітня 2008 р. № 250-VI було ратифіковано протокол про вступ України до Світової організації торгівлі, підписаний у м. Женеві 5 лютого 2008 р. Отже, Україна, як член СОТ, зобов'язана дотримуватись приписів Угоди TRIPS.

1.3. Національне законодавство України про право інтелектуальної власності

В Україні на конституційному рівні охороняються права й інтереси людини-творця, чиєю розумовою працею створюються нематеріальні об'єкти. У частині першій статті 41 Конституції України закріплено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. У частинах першій та другій статті 54 Основного Закону передбачено, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Загальні положення про право ІВ та основні об'єкти цього права викладено у Книзі четвертій Цивільного кодексу України (статті 418–508). У главі 16 Господарського кодексу України передбачено норми про використання у господарській діяльності прав ІВ (статті 154–162). Крім того, право ІВ забезпечується профільними законами щодо охорони прав на різні об'єкти ці-